ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҚАЗАҚ ТІЛІ

Оқу құралы

Алматы
«Қазақ университеті»
2016

ӘОЖ 811. 512. 122 (075.8)
КБЖ 81.2 Қаз. 923
Қ 17

Баспаға әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті филология және әлем тілдері факультетінің Ғылыми кеңесі және Редакциялық-баспа кеңесі (№2 хаттама 12 ақпан 2016 жыл); әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің жанындағы ҚР БжҒМ-нің жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің Республикалық оқу-әдістемелік кеңесінің гуманитарлық және жаратылыстану ғылымдары мамандықтары Секция мәжілісі шешімімен ұсынылған (№1 хаттама 7 қазан 2015 жыл)

Пікір жазғандар:
филология ғылымдарының докторы, профессор ***Д.А. Әлкебаева***
филология ғылымдарының докторы, профессор ***А.О. Тымболова***
филология ғылымдарының докторы, профессор ***С.Қ. Иманбердиева***

Авторлар:
Салқынбай А.Б., Жұмағұлова А.Ж.,
Иманқұлова С.М., Рысбай Б.Қ., Егізбаева Н.Ж.

Қ 17 **Қазақ** тілі: оқу құралы / А. Б. Салқынбай, А.Ж. Жұмағұлова, С.М. Иманқұлова [және т.б.]. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 332 б.
ISBN 978-601-04-1699-4

Оқу құралы қазақ тілін меңгертудің В1 – негізгі жеткілікті деңгей; В2 – негізгі стандартты деңгей; С1 – негізгі стандарттан жоғары деңгейіне арналған. Оқу құралының бағыты тіл үйренушінің қарым-қатынасқа түсу салаларын ескере отырып, тілдік жаттығулар мен сөйлеу әрекетінің төрт түріне (тыңдалым, оқылым, айтылым, жазылым) негізделген. Оқу құралы мемлекеттік тілді тереңдете үйренуші жоғары оқу орындарының студенттеріне және қазақ тілін үйренуші барша қауымға арналады.

ӘОЖ 811. 512. 122 (075.8)
КБЖ 81.2 Қаз. 923

ISBN 978-601-04-1699-4

© Салқынбай А.Б., Жұмағұлова А.Ж., Иманқұлова С.М., Рысбай Б.Қ, Егізбаева Н.Ж. 2016
© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ 5

В1 – НЕГІЗГІ ЖЕТКІЛІКТІ ДЕҢГЕЙ 7
1-тақырып. Синоним және омоним сөздер.
Сәлем сөздің анасы ....
2-тақырып. Гипонимдер мен гиперонимдер. Отбасы және ұлттық құндылықтар 15
3-тақырып. Кәсіби сөздер. Қазақстан республикасындағы демографиялық мәселелер 22
4-тақырып. Антонимдер. Тұрғын үй құрылысы 31
5-тақырып. Фразелогизмдер. Адамның сыртқы келбеті мен жан дүниесі 37
6-тақырып. Фразелогизмдерге тән белгілер.
Менің отаным – Қазақстан 40
7-тақырып. Етістік, етістіктің түрлері. Уақыт және адам 52
8-тақырып. Жетекші және көмекші етістіктер.
Қазақ деген ел барда
қазақ тілі мәңгі жасай береді 57
9-тақырып.Субъекті мен объекті қатынасының құрылымдық ерекшелігі. Дені саудың – жаны сау 73
10-тақырып.Субъекті мен объектілік қарым-қатынастың берілуі. Күй құдіреті 79

В2 – НЕГІЗГІ СТАНДАРТТЫ ДЕҢГЕЙ 88
11-тақырып. Шарт мәнді құрылымдар.
Айтыс – тәрбие құралы 88
12-тақырып. Модальдық мағынаның берілуі.
Өнер жұлдыздары 100
13-тақырып. Сөздің көпмағыналылығы.
Абай философиясы 111

14-тақырып. Сөздің танымдық сипаты.
Шәкәрім Құдайбердіұлы шығармаларындағы имандылық концепциясы 119
15-тақырып. Есімшенің қолданылу ерекшеліктері.
Жамбыл шығармаларындағы батырлық концепция 123
16-тақырып. Қалау, тілек мәніндегі құрылымдар
М. Әуезов – суреткер 126
17-тақырып. Анықтауыштық қатынастағы құрылымдар (қабыса, матаса байланысқан сөз тіркестері)
Еліміздің ертеңі – жастардың еншісінде 133
18-тақырып. Себеп-салдар мәнді құрылымдар.
Білімді ұрпақ – еліміздің болашағы 141
19-тақырып. Мезгіл мәнді құрылымдар.
Әлемдік кеңістіктегі Қазақстан 148
20-тақырып. Мекен мәнді құрылымдар
зиялы ұлт – бәсекеге қабілетті елдің негізі 154
21-тақырып. Мақсат мәнді құрылымдар
Бәсекеге қабілеттілік – білімнен 160

С1 – НЕГІЗГІ СТАНДАРТТАН ЖОҒАРЫ ДЕҢГЕЙ 164
22-тақырып. Сөйлеу мәдениеті. Заман және заң 164
23-тақырып. Уәжді сөйлеудің негізі.
Әлеуметтік зейнетақы ұйымдары 170
24-тақырып. Атаудың тұтастық қасиеті.
Әлеуметтік құқықтар мен міндеттер 176
25-тақырып. Терминдердің белгілері.
Жарнама және оның түрлері 184
26-тақырып. Ауызекі сөйлеу мен кітаби тіл.
Тарихыңды таны 192
27-тақырып. Әдеби тіл – сөйлеу мәдениетінің негізі.
Ғылым мен техника 203
28-тақырып. Функционалдық стильдер түрлері 213
29-тақырып. Көркем әдебиет стилі. Ұлылық ұлыдан 221
30-тақырып. Ресми іс қағаздар стилі 233
31-тақырып. Көсемсөз стилі 251
32-тақырып. Ғылыми стиль 259
33-тақырып. Тұрақты тіркестерді дұрыс қолдану 289
34-тақырып. Сөз киесі – мәнінде 298
35-тақырып. Іс қағаздарын қазақша жүргізу 304

ЕТІСТІКТІҢ ҚАЗАҚША-ОРЫСША СӨЗДІГІ 319

ӘДЕБИЕТТЕР 330

КІРІСПЕ

Тәуелсіз Қазақ елінің соңғы жылдардағы қарқынды даму үрдісі мен әлеуметтік жағдайы, шетелдермен халықаралық байланысының нығаюы, әлемдік қауымдастықтағы беделінің артуы, біліктілік деңгейі әлемдік стандарттарға сәйкес келетін, бәсекеге қабілетті жоғары білімді сапалы мамандарды даярлаудың қажеттігін туғызып отыр. Мамандардың бәсекеге қабілеттілігінің негізгі көрсеткіштерінің бірі – олардың мемлекеттік тілді толық меңгеруі мен оны тәжірибе жүзінде қолдана алуы.

Оқу құралы тіл үйренушінің қарым-қатынасқа түсу салаларын ескере отырып, сөйлеу әрекетінің 4 қағидатына (тыңдалым, оқылым, айтылым, жазылым) негізделген тіл үйренушінің мақсаты, тілді қолдану саласы, коммуникативтік жағдаяттар компоненттері, контекспен байланыстылығы тіл бірліктерінің қолданыстағы қызметіне сай анықталады. Бүгінгі таңда тілдік құзіреттілікті қалыптастыру коммуникативті-функционалдық грамматика тұрғысынан қарастырылуда. Тіл бірліктерінің қолданыстағы қызметі, белгілі бір мағына түрлерін жеткізу функционалдық грамматика арқылы жүзеге асады. Осы тұрғыдан алғанда, оқу құралындағы басты мақсат – тұрмыстық, әлеуметтік тақырыптардағы мәтіндер негізінде тіл үйренушілердің сөйлеу біліктілігін жетілдіру, лексикалық қорын, грамматикалық білік-дағдыларын қалыптастыру, қазақ тілі грамматикасы туралы білімін дамыту. Ұсынылып отырған оқу құралында тілдік білім берудің негізгі құзіреттілігі және оның нәтижелі болуы, коммуникативті-функционалдық бағыт, пән мазмұны мен оның нәтижесінің белгіленген типтік стандарт бойынша оқытылуы, пән мазмұнының сала, тақырып, шағын мәтін және қатысымдық типтік жағ-

Оқу басылымы

Салқынбай Анар Бекмырзақызы
Жұмағұлова Арзан Жаханқызы.
Иманқұлова Салтанат Меркібайқызы
Рысбай Бибігүл Қалиқызы
Егізбаева Назыкен Жәненқызы

ҚАЗАҚ ТІЛІ

Оқу құралы

Редакторы *Г. Рүстембекова*
Компьютерде беттеген және
мұқабасын безендірген *Н. Базарбаева*

Мұқабаны безендірудегі сурет
www.massaget.kz сайтынан алынды

ИБ №9237
Басуға 15.04.2016 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16.
Көлемі 20,75 б.т. Офсетті қағаз. Сандық басылыс. Тапсырыс №728.
Таралымы 200 дана. Бағасы келісімді.
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
«Қазақ университеті» баспа үйі.
050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспа үйі баспаханасында басылды.